

Nr 306.

Godkänd av första kammaren den 3 juni 1926.

Godkänd av andra kammaren den 3 juni 1926.

Riksdagens skrivelse till Konungen, angående utredning om de ekonomiska faktorer, som verka bestämmande på den moderna filmverksamheten m. m.

(Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.)

(Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.)

T i l l K o n u n g e n .

Inom riksdagen hava enskilda motionärer gjort hemställan om att en allsidig utredning måtte komma till stånd rörande dels de ekonomiska faktorer av skilda slag, som verkade bestämmande på den moderna filmverksamheten, dels huruvida och på vad sätt det ur det allmänna kultur- och samhällslivets synpunkter kunde anses påkallat, att statsmakterna i vidare mån reglerande och vägledande ingrepe för tillgodoseende av de allmänna och kulturella intressena.

Riksdagen är av den uppfattningen, att den av motionärerna väckta frågan är av en för det svenska folkets liv och förhållanden så djupt ingripande betydelse, att den icke kan eller bör lämnas obeaktad. Motionen är emellertid av en så vidsträckt omfattning och berör så skilda problem, att riksdagen icke ansett sig kunna gå in på frågan i hela dess vidd. För åstadkommande av en så vitt möjligt fullständig utredning i ämnet har riksdagens vederbörande utskott i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver infortrat yttrande över motionen från statens biografbyrå. Dessutom har vederbörande utskott under hand inhämtat upplysningar i ämnet från vice ordföranden i Svenska Film- och Biografmannasällskapet, förre filmcensorn Gustaf Berg, ombudsmannen för samma sällskap, redaktör M. Enderstedt samt, såsom representant för den amerikanska filmindustrien, filmchefen i filmaktiebolaget Liberty, Oscar Wallentin. Vidare har utskottet från skilda håll införskaffat för frågan belysande kontrakt och andra dokument.

I ett flertal länder hava åtgärder av skilda slag vidtagits för att i den ena eller andra riktningen reglera filmverksamheten. I Tyskland har införts ett så kallat kompenstationssystem, enligt vilket film blott får importeras i den mån inhemsk film av motsvarande längd blivit framställd. I ett inför engelska underhuset framlagt lagförslag föreslås en liknande anordning, dock med den

skillnaden, att för import av sju fot utländsk film blott skulle behöva produceras en fot inhemsk. Kvotsiffrorna skulle senare ändras till förmån för den inhemska produktionen, i den mån som denna visade sig utvecklingsduglig.

I Danmark har man genom ett koncessionssystem sökt bevara biograferna på inhemska händer. I Norge åter är biografväsendet till största delen kommunaliserat.

I Finland har man sedan 1922 försökt uppmuntra biografägarna att gynna värdefilm genom att sänka nöjesskatten för dylik film till 20 procent, medan andra filmer i nöjesskatt draga 30 procent. Värdesättningen utföres av finska statens filmgranskningskommission och synes försiggå utan några större slitningar. Som värdefilm räknas icke blott konst- och lärofilm utan även en del s. k. aktuella dagsnyheter. Av för riksdagen tillgänglig statistik framgår det intressanta förhållandet, att, medan längden av värdefilm åren 1924 och 1925 blott utgjorde respektive 34,9 och 46,3 procent av all film, inbringade dock denna film samma år respektive 55,0 och 57,9 procent av biografvärelsens sammanlagda inkomster.

Motionen berör såväl i motivering som i slutyrkande tvenne skilda problem, av vilka det ena tager sikte på de med filmen förknippade ekonomiska faktorerna, medan det andra mera berör de kulturella faktorerna.

Vad först filmens ekonomiska problem beträffar, bör man skilja mellan förhållandet emellan producenter och filmförmedlingsbyråer å ena sidan och mellan dessa senare och biografägarna å den andra sidan. Av filmuthyrningsbyråer finnas dels självständiga svenska, dels dotterbolag till de stora utländska filmtrusterna.

Man måste vidare skilja på priset på den enskilda, till landet importerade filmkopian och den royalty, som producenten betingar sig för uppföranderätten till filmen i fråga. Tidigare brukade uppföranderätten säljas, och detta förekommer fortfarande i viss mån. Det vanliga är dock numera, att filmerna uthyras på procentbasis. Härvidlag ingripa de utländska producenterna reglerande i förhållandet mellan förmedlaren och dennes kunder. Film får sålunda i regel icke uthyras till biograferna mot lägre än 30 stundom 35 eller 40 procent av bruttobiljettkassaintäkterna, dock med avdrag av nöjesskatten. Av de medel, som på detta sätt tillflyta filmförmedlaren, skall han betala producenten en royalty om i allmänhet 60 till 65 procent.

I kontrakten med producenterna få filmbyråerna förplikta sig att avfordra biografägaren detaljerade biljettkassarapporter för varje film, vilka rapporter filmbyråerna månadsvis skola tillställa producenterna eller dessas representanter i Sverige. Producenterna förbehålla sig också rätt att när som helst kontrollera filmbyråernas alla papper, kontrakt och böcker rörande de förhyrda filmerna, samt att infordra alla upplysningar och förklaringar av byråernas tjänstemän. De utländska filmtrusterna förskaffa sig på detta sätt en ingående kännedom om filmverksamhetens ekonomiska förhållanden i hela avsettingslandet.

Riksdagen anser sig böra påpeka det anmärkningsvärda förhållandet, att vissa av filmbyråerna, efter vad det synes, i mycket stor utsträckning undgå beskattning för sina verkliga inkomster. Detta tycks stundom tillgå så, att priset fastställs i relation till den summa, filmen efter viss tid inspelat i filmhyror. På sådant sätt kunna filmuthyrningsbolagen i sina bokslut uppvisa, att rörelsen nätt och jämt gått ihop eller till och med medfört förlust. Den reella och efter vad det synes ofta ganska betydande vinsten går på detta sätt obeskattad ur landet.

Riksdagen anser sig icke kunna bedöma, vare sig huruvida det med nu gällande lagstiftning är möjligt att beskatta dessa inkomster eller vilka lagändringar eller andra åtgärder, som i annat fall lämpligen böra vidtagas. Dock anser riksdagen, att frågan om en omsättningsskatt, liknande den, som tillämpas i främmande länder, bör komma under övervägande. En grundlig utredning av filmens beskattningsförhållanden med hänsyn tagen till ovanberörda omständigheter synes sålunda vara synnerligen önskvärd. En förhöjning av den nu utgående viktullen för film skulle däremot endast drabba den föga värdefulla filmkopian, men icke alls beröra den på uppföranderätten vilande royaltyn. En värdetull skulle knappast heller vara lycklig, då den närmast skulle motverka det syfte, som ligger till grund för motionen, nämligen att gynna den önskvärda, men därför också dyra filmen på den mindrevärdigas bekostnad.

Vad beträffar de åtgärder för reglerande av uppföranderätten till film, som vidtagits i andra länder, och för vilka här ovan redogjorts, synes ingen av dessa lämpa sig för vårt land. Ett kompensationsssystem skulle medföra faran av en sänkning av den svenska filmproduktionens kvalitet. En film, avsedd endast för svensk publik, kan icke bära sig, även om den är av högsta kvalitet. Sverige torde näppeligen kunna bliva självförsörjande i fråga om film. Med filmproduktionens tilltagande internationalisering torde det dessutom inom kort i praktiken bliva svårt att tillämpa en kompensationslags kvotbestämmer.

Ett på en differentiering av nöjesskatten, såsom i Finland, byggt system, betingas dels av att denna skatt är obligatorisk, dels av att den pålägges av staten, och synes svårligen kunna bli tillämpligt i Sverige.

Filmväsendets kommunalisering torde icke kunna betecknas som något effektivt skydd mot mindrevärdig film.

Ett koncessionssystem åter lider av den svagheten att det lätt kan missbrukas i ensidiga riktningar, mot vilket man dock möjligen kunde finna tillfredsställande garantier. Däremot förefaller det svårt att effektivt kunna skydda sig mot användande av s. k. bulvaner.

Riksdagen har såväl 1919 som 1920 avslagit motioner, i vilka påyrkats något av de båda sist nämnda systemen.

Som en faktor värd att uppmärksammas vill riksdagen ock påpeka möjligheten av att utlänningar i större omfattning förvärva svenska biografteatrar i syfte att såmedels kunna bestämma över dessas repertoarer. Hittills har vis-

serligen detta system endast undantagsvis praktiserats i Sverige, medan det däremot på vissa håll i utlandet kommit till användning i stor utsträckning. På sista tiden hava dock tendenser i sådan riktning förspotts även i vårt land, tendenser, inför vilka man måste ställa sig betänksam.

Vad den kulturella sidan av motionen beträffar, kan man skilja mellan bildningsfilm och teaterfilm. Gränserna mellan dessa äro dock ganska svävande, och åtskillig film kan hänföras till båda kategorierna. Inom bildningsfilmen utgöres en stor grupp av skolfilmen, som är direkt tillrättalagd och avsedd för bibringande av kunskaper.

Såväl vid den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten som i det fria folkbildningsarbetet i övrigt och i skolorna har man — som ett komplement till undervisningen — med den moderna pedagogikens strävan efter största möjliga åskådlighet allt mera kommit fram till användande av film, och det vill synas, som om de erfarenheter, man därvid vunnit, varit synnerligen tillfredsställande. Det förefaller riksdagen, som om dessa erfarenheter hittills i alltför ringa grad vunnit allmänt beaktande. Redan nu finnes ett ganska stort urval av skol- och bildningsfilm, och tillgången härav kommer säkerligen att ökas, i samma mån som efterfrågan växer. Möjligheterna att finna en praktisk lösning av de med användande av sådan bildningsfilm förknippade ekonomiska svårigheterna hava icke varit föremål för en grundlig undersökning. I första hand torde därför böra undersökas, på vilket sätt och genom vilka medel filmens användande i undervisningens och det fria folkbildningsarbetets tjänst kan främjas.

Med anledning av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, *dels* huruvida nu gällande lagstiftning tillåter en effektiv beskattning av filmuthyrningsverksamheten, eller, därest så icke skulle vara fallet, vilka lagändringar, som till sådant ändamål kunna vara erforderliga, *dels* huruvida och på vad sätt statsmakterna kunna och böra understödja användandet av bildningsfilm, samt att Eders Kungl. Maj:t täcktes för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 3 juni 1926.

Med undersätlig vördnad.
